

EEN ZELDZAAM BOEKJE

DOOR P. CUNIBERTUS SLOOTS O.F.M.

De Bibliotheca O.F.M. te Weert, die feitelijk afstamt van 1461, verwierf zich in de loop van de eeuwen allerlei kostbare en merkwaardige boeken. Het ene geslacht leverde die aan het andere over en al heeft de ongunst van de tijden - we denken hier aan de Franse tijd - ongetwijfeld haar van menig mooi werk beroofd, toch kan zij als een bijzondere boekerij geroemd worden. Zelfs bezit zij een aantal boeken, die als unica gekenmerkt worden, als boeken dus, waarvan men tot heden geen tweede exemplaar in deze wereld kent. Zulk een unicum is voor ons een boekje over Maria, al hebben we weleens bij geruchte vernomen, dat ook te Antwerpen zich een exemplaar zou bevinden. Zo zeldzaam is het, dat men het zelfs niet opgegeven vindt in diverse bibliographieën, als die van Wadding-Sbaralea en Dirks, die de franciscaanse schrijvers met de door hun uitgegeven werken vermelden. Waarom wij een speciale aandacht voor dit boekje vragen, zal aanstonds blijken.

Vertellen wij eerst iets algemeen ervan.

De titel is: H. Maria, Coninginne des Hemels.

Na een opdracht en een voorrede wordt ons dan uiteengezet, waarom Maria koningin mag genoemd worden van de engelen. De schrijver ziet daarbij kans speciaal het kerkje te Portiuncula te vermelden, dat aan Maria van de engelen tot de dag van heden is toegewijd, en vertelt een en ander over de beroemde Portiuncula-aflaat. Dan wordt gehandeld over Maria als koningin van de patriarchen, profeten, apostelen, martelaren, belijders, maagden en van alle heiligen.

Wie de schrijver van het boekje is, is onbekend, maar zeker is het een Minderbroeder van het Weertse klooster geweest. Hadden wij een lijst van de bewoners in 1662, het jaar van de uitgave, dan zou men met enige kans van waarschijnlijkheid wel de auteur kunnen ontdekken. Nu is de enige aanwijzing, dat de schrijver

enige jaren gewoond heeft te Mechelen met de bekende Pater Petrus van Steenberghe, die een vermaard predikant is geweest en op verschillende plaatsen zeer loffelijk het ambt van overste waarnam. Niet onmogelijk achten wij het, dat de toenmalige gardiaan van het klooster het werkje samenstelde: dat was toen Pater Judocus van Aelst. Deze pater heeft verschillende jaren als missionaris gewerkt in Friesland en vooral te Franeker, onder zeer moeilijke omstandigheden. Te Weert overleed hij op 22 Maart 1663. Een bewijs daarvoor is wel niet de ondertekening van de opdracht, omdat daar staat P. Guardiaan *ende* de H. Gemeente der Minder-broeders.

Het boekje werd gedrukt in Roermond bij L. van Ophoven in 1662.

Het formaat is 65 bij 135 mm en het telt 10 ongepagineerde en 136 gepagineerde bladzijden. Een gravure (een wapen) versiert het. Inhoud en Kerkelijke goedkeuring ontbreekt.

Het boekje: Maria Coninginne des Hemels bevat enkele bijzonderheden, die voor de geschiedenis van Weert van belang zijn; het ging zo wel meer in die tijd, dat men naar aanleiding of ook wel zonder aanleiding van het behandelde onderwerp graag wat locale of persoonlijke bijzonderheden binnensmokkelde. En vooral in de opdrachten, die sinds het begin van de zeventiende eeuw hoe langer hoe meer voorkomen, nam men de kans waar kwijt te worden, wat men toch eens graag zeggen wilde.

De schrijver van het zeldzaam boekje wijdde zijn boek toe: Aen de Eer en Deughd rijcke seer Godtvruchtige Ioffrouw I. Maria de Roy, weduwe van wijlen den Heer, Heer Iohan Gerardi, in syn leven Drossaert, Stadthouder van de Leenen, en Rentmeester der Heerlijckheden Heeze ende Leende etc.

Waarom juist aan deze Ioffrouw het boekje werd gededicceerd, leert ons de schrijver op de volgende vrij gemakkelijke manier.

„Den Tijtel van 't Boecxken is: Maria Coninginne des Hemels, met uwen name wel over een comende. Want U.E. voert dan name Maria, tot bij-name De Roy; den welcken in de Fransche tale geeft te kennen een Conincklyke conditie. Soo kan dan Maria Coninginne des Hemels aen niemande gevoegelijcker toe-ge-eygent worden, als aen Maria De Roy”.

Het blijkt echter, dat de ware reden van de opdracht elders te vinden is. Want de edelmoedige dame blijkt een zeer groot wel-doenster geweest te zijn van de Minderbroeders, vooral te Weert. Door haar milddadigheid werd men op de Biest in staat gesteld het devoot Capelleke van Portiuncula te bouwen, een gebruik, dat in die tijd overal in Nederlandse Minderbroederskerken ontstond. Zij schonk ook een schoon beeld van de Allerheiligste Maagd „hetwelcke men siet tegen den muer in den Choor, op de zijde van 't Evangelie". Niet vermeld staat echter, dat ook de monstrans in 1658 op haar kosten was vergroot, vernieuwd en verguld. Voor een groot deel droeg zij bovendien de kosten van de bouw van het klooster-ziekenhuis in 1664. Maar in datzelfde jaar stierf zij en werd begraven naast haar man in de op haar kosten gebouwde Portiuncula-kapel.

Op blz. 78 vermeldt de schrijver een boekje van „den Eerweerdigen P. Gaudentius van Loemel. Regulier Canonick in syne Wegh-wijser tot de seven Wee-en, onlanks in 't Licht gegeven". Deze Gaudentius van Loemel was een van de rectoren van Maria-Wijngaard in de Maasstraat te Weert.

Als een exempel van gestrengheid noemt hij „den E.P. Iacobus van Hoorne, gesproten uyt het doorluchtich bloet der Hertogen van Cleve, eersten Grave van Hoorn, ende gewesen Minder-broeder naar de af-lijvicheyt sijnder Godt-vruchtige Huysvrouwe Ioanna, Gravinne van Meurs".

Als bewijs van zijn streng leven vertelt de schrijver het volgende: „Desen onder andere strengickeden had eene costuyme van sijne lendenen met een subtiel scherp koordeken, het welk ook verstrengt was met vele knoopen, soo strengelijck in te binden, ende te perssen, dat het bloet uyt sijn lichaem uyt-spuyte: soodanich, dat noch op den huydigen dage (dat is nu by de tweehondert jaren) in 't selve koordeken bespeurt worden eenige merk-tee-kenen van sijn Aldereedelste bloet.

In sekere kiste, waer in bewaert worden de schrijften en andere outheden van dit onse Convent (van 't welke den selvige Grave Fondateur oft stichter geweest is) wort ook dat Koordeken seer sorgvuldelijk bewaert. Ik heb het selve diversche reysen, onweerdich, gesien, ende gekust! op die plaetsen principalijk, in de welke

men 't selve bespeurde root-vervich te wesen van dies God-vruchtige mans eedele bloet”.

Dat koordje is nog in het Minderbroedersklooster te Weert aanwezig. En de Kist is intussen uitgegroeid tot een goed geoutilleerd archief.

Wij noemen nu de volledige titel van het zeldzaam boekje. Deze is:

H. Maria / Coninginne / des / Hemels, / In 't licht uytgegeven door eenen / Minderbroeder, / Woonachtigh in 't Convent der selve Oorden / buyten Weerdt gelegen, / In Sinte Jeronymus Bosch. / Tot Ruremond, / By Lenaert van Ophoven Ordinaris Stads-druc / ker woonende op de Merckt. 1662. /

Bij deze titelbeschrijving valt ons bijzonder op, dat het Weertse klooster wordt gezegd te liggen in Sinte Jeronymus Bosch. Dezelfde uitdrukking komt ook voor in de opdracht. Maria de Roy wordt daar bestempeld als een weldoenster besonderlijck tot ons Minderbroeders deses Convents, gelegen in Sinte Jeronymus Bosch. En de ondertekening van de opdracht luidt: P. Guardiaen ende de H. Gemeente der Minder-broederen, des Convents buyten Weerdt, gelegen in Sinte Ieronymus Bosch.

Deze naam Hieronymus Bosch schijnt reeds zeer oud te zijn. In het memoriaalboek van het klooster lezen wij bijvoorbeeld, dat in 1462 de kerk werd gewijd ter ere Gods en van Sint Hieronymus Bosch. De naam is dus ontleend aan de Patroonheilige van het klooster en men vermoedt sterk, dat Sint Hieronymus wel zeker tot patroon werd gekozen op verzoek van de stichter, die op zijn reis naar het Heilig Land in Bethlehem een buitengewoon grote devotie tot deze kerkleraar heeft aangetroffen en die godsvrucht mede naar Weert nam. De bijvoeging „bos” is wellicht ontleend aan een nabije omgeving; geen uitzonderlijk verschijnsel! Wij hadden zo te Weert een klooster *Marienburg*. In Lunjebert, Steenkerk en Zwolle kende men inrichtingen met de naam van *Marienburg*. En wie kent niet de stad 's-Hertogenbosch? De naam is echter practisch geheel vergeten en elke Weertenaar zou met de mond vol tanden, het antwoord schuldig blijven, als een vreemde oudheidliefhebber hem de weg vroeg naar Hieronymus-Bos.

Nu men zich in deze stad zo voortreffelijk beijvert oude namen zoveel mogelijk te herstellen en de herinnering er aan in pleinen, straten, stegen en singels onder het modern geslacht levend te houden, zou de vraag gesteld kunnen worden, of ook deze naam niet verdient op een of andere wijze aan de vergetelheid onttrokken te worden?

Een vraag, die wij in alle bescheidenheid aan de Weerste Gemeentebestuurders durven stellen?

N.B. Over dit boekje werd ook gehandeld door D. in Franciscaansch Leven 18 (1935) blzz. 21-25.